

ADAM MICKIEWICZ UNIVERSITY IN POZNAŃ

Faculty of English

Beleefdheid: Verschillen tussen België, Nederland en Slavische landen

dr Katarzyna Wiercińska

Adam Mickiewicz Universiteit, Poznań

18.04.2018

Hoe zou je *beleefdheid* definiëren met jouw eigen woorden?

WHEN A CUSTOMER COMPLAINS

**YOU KILL THEM WITH
POLITENESS**

memegenerator.net

Waarom zijn we beleefd?

- Beleefdheid heeft een psychologisch en een sociaal aspect:
 - het komt voort uit een van de basisnoden van elke mens: om gerespecteerd te worden door zijn gesprekspartner
 - als we ons niet beleefd opstellen kunnen onze gesprekspartners zich ongewaardeerd en onzichtbaar voelen
 - iedere taalgebruiker respecteert bepaalde normen en past ze toe op beleefdheidsstrategieën waarmee hij ook zijn communicatieve doelen nastreeft
-

Cultuurspecifiek verschijnsel

- Beleefdheid is dus een cultuurspecifiek verschijnsel: wat in de ene cultuur beleefd is, hoeft niet beleefd te zijn in een andere cultuur.
 - Vergelijk: (tegen een vrouw) **Je bent weer aangekomen!**
 - beleefd in:
 - beledigend in:
(wat kan je daar beter zeggen?)
-

Cultuurspecifiek verschijnsel

- Beleefdheid is dus een cultuurspecifiek verschijnsel: wat in de ene cultuur beleefd is, hoeft niet beleefd te zijn in een andere cultuur.
- Vergelijk: (tegen een vrouw) **Je bent weer aangekomen!**
 - beleefd in: Afrikaanse en Arabische culturen
 - beledigend in: Europa, Amerika en de meeste landen van Azië (→ Wat ben je afgevallen!)

Klaar voor een kleine opdracht? 😊

Hoe zou je 'Beleefdheid' met jouw eigen woorden definiëren? Is het een universeel verschijnsel?

- **China:** *mianzi* (reputatie) en *lian* (het respect van de groep dat een man met goede reputatie kan genieten)
 - **Ecuador:** *el qué dirán* (wat de mensen zullen zeggen) en *guardar las apariencias* (de schijn redden)
 - **Spanje:** *confianza* (zelf-affirmatie waardoor de communicatie vriendelijk lijkt waardoor het ook open en direct kan zijn).
 - **Polen:** ??
 - **Nederland:** ??
 - **België:** ??
-

Cultuurspecifiek verschijnsel

"Mag ik je even onderbreken?"

Cultuurspecifiek verschijnsel

Beleefdheid op taalniveau

- Lakoff (1975): “beleefdheid wordt door de samenleving ontwikkeld om geschillen te verminderen in de persoonlijke interacties”
 - Brown en Levinson (1978): “beleefdheid is een complex systeem toegepast om *gezichtsbedreiging* te verzachten”
 - Ide (1989): “beleefdheid staat voor taalgebruik geassocieerd met soepele communicatie”
 - Sifianou (1992): “beleefdheid is een verzameling waarden die zeggen hoe de sprekers elkaar moeten behandelen door aan dezelfde eisen te voldoen”
-

Positieve en negatieve gezichten

Positieve en negatieve gezichten

- Brown en Levinson (1978):
 - **het positieve gezicht** wordt omschreven als de behoefte om erkend te worden door de andere leden van de samenleving in kwestie.
 - **het negatieve gezicht** heeft daarentegen te maken met de wens om onze persoonlijke vrijheid te handhaven en om zelf te kunnen beslissen wat wij doen en wat we toelaten.
-

Positieve en negatieve gezichten

- Nogal vaag? Dan maar een voorbeeld:
 - SITUATIE: Een vriend van je wil dat je hem van het station ophaalt
- negatieve gezichtsnoed: ??
- positieve gezichtsnoed: ??
-

Positieve en negatieve gezichten

- Nogal vaag? Dan maar een voorbeeld:
- SITUATIE: Een vriend van je wil dat je hem van het station ophaalt
 - negatieve gezichtsnoed: Ik heb er geen zin in, ik vind het zonde van mijn tijd en benzine, ik heb betere dingen te doen. Hij zoekt het maar zelf uit.
 - positieve gezichtsnoed: Dan kan ik beter doen omdat ik wil dat hij denkt dat ik een goede en betrouwbare vriend ben.

Kortom: het negatieve gezicht staat voor de nood om onafhankelijk te zijn en het positieve gezicht om een band te creëren.

Positieve en negatieve gezichten vs. taalgebruik

- SITUATIE: Een vriend van je wil dat je hem van het station ophaalt
→ Het verzoek van die vriend is dus een bedreiging voor jouw negatief gezicht → het verzoek is dus een gezichtsbedreigende (taal)handeling (FTA, *face threatening act*)

Gezichtsbedreigende handelingen kunnen zowel verbaal als paraverbaal en non-verbaal zijn.

Positieve en negatieve gezichten vs. taalgebruik

Beleefdheidsstrategieën (Brown en Levinson 1978)

De taalgebruikers streven ernaar om geen 'schending' van beide gezichten toe te laten door ongepast taalgebruik. Hoe verschillend onze 'gezichtsnoten' op het gegeven moment ook kunnen zijn, hebben ze allemaal tot doel om *het gezicht* van de gegeven taalgebruiker te redden in de gegeven situatie. **Het komt er dus op neer dat *face* vooral onze gesprekspartners steunt door de impact van positieve uitspraken te bevorderen en de impact van de negatieve uitspraken te matigen.**

Positieve en negatieve gezichten vs. taalgebruik

Gezichtsbedreigende handelingen staan in contrast tot de 'gezichtsnoten' van de spreker en/of de toehoorder

Negatief gezicht	Bedreigd door de schending van de onafhankelijkheid van de spreker/toehoorder
Positief gezicht	Bedreigd door de afkeuring van de noden van de spreker/toehoorder

De bedreiging kan verzacht worden door middel van beleefdheidsstrategieën

Beleefdheidsstrategieën: Vier soorten

(naar Brown en Levinson 1978)

	<i>Bold on-record</i>	Positieve beleefdheid	Negatieve beleefdheid	Off record (indirect)
UITLEG	Geen poging om de impact van de taalhandeling te verzachten	De bedoeling is dat de toehoorder het besef van erkenning krijgt	De bedoeling is om met de toehoorder op een niet dwingende manier te communiceren	Een hint die alleen een toespelling maakt op wat de spreker wil/vindt
GEBRUIK	<ul style="list-style-type: none">•Dwingend, komt goed van pas in dringende situaties•Gericht op de (directe) uitvoering•Houdt geen rekening met <i>het gezicht</i> van de toehoorder	<ul style="list-style-type: none">•Speelt in op de noden of belangen van de toehoorder•Onderstreept solidariteit•Zowel de spreker als de toehoorder zijn betrokken in de handeling	<ul style="list-style-type: none">•Is indirect in boodschapoverdracht•Typerende vorm: vraag, passieve constructies (-> voorzigtiger in vorm)	<ul style="list-style-type: none">•Berust op (indirecte) suggesties

Beleefdheidsstrategieën: Vier soorten

(naar Brown en Levinson 1978)

<i>Bold on-record</i>	Positieve beleefdheid	Negatieve beleefdheid	Off record (indirect)
<ul style="list-style-type: none">• Kijk uit!• Geef me de sleutels• Vergeet niet om af te wassen	<ul style="list-style-type: none">• Ik kom even langs als je het goed vindt• Je ziet er treurig uit. Kan ik iets doen voor jou?• Als jij de afwas doet, dan ga ik stofzuigen	<ul style="list-style-type: none">• Kun je me de sleutels geven?• Het spijt me maar ik moet een extra test aankondigen• Het is weliswaar veel gevraagd maar zou je me wat geld kunnen lenen?	<ul style="list-style-type: none">• Het wordt hier koud (→ het is 4 graden en het raam staat open)• Straks hebben we geen borden meer (→ niemand heeft afgewassen)

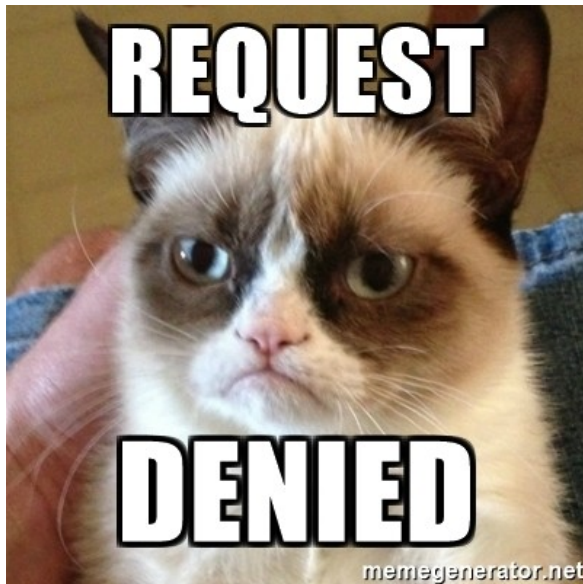
Directief taalgebruik

- Uitspraken waarmee we willen bereiken **dat iemand iets voor ons doet**, dus bv.: verzoeken, bevelen, eisen, suggesties enz. (Searle 1976: 11)
- **Gezichtsdreiging**: jouw voordeel, maar andermans inzet (Brown en Levinson 2011: 65-66)

Directief taalgebruik

- Uitspraken waarmee we willen bereiken **dat iemand iets voor ons doet**, dus bv.: verzoeken, bevelen, eisen, suggesties enz. (Searle 1976: 11)
- **Gezichtsdreiging**: jouw voordeel, maar andermans inzet (Brown en Levinson 2011: 65-66)

Taalconstructie:
kom niet zo
dominant over.

Directief taalgebruik

SITUATIE: Je wil dat je vriend/vriendin de afwas doet. Op hoeveel verschillende manieren kun je dat vragen? 😊

Op welke manier moet het dan?

Drie manieren: direct, conventioneel indirect en niet conventioneel

De graad van directheid →

- (1) Doe de afwas. / Pozmywaj.
- (2) Ik vraag je om de afwas te doen. / Proszę, żebyś pozmywał.
- (3) Ik zou je willen vragen om de afwas te doen. / Chciałabym Cię prosić o pozmywanie.
- (4) Je moet de afwas doen. / Musisz (masz) pozmywać.
- (5) Ik wil dat je de afwas doet. / Chcę, żebyś pozmywał.
- (6) Hoe zit het met de afwas? / Jak tam ze zmywaniem?
- (7) Zou je misschien kunnen afwassen? / Czy możesz (mógłbyś) pozmywać?
- (8) Er is veel afwas. / Jest dużo zmywania
- (9) Oh, zijn we nieuwe antibiotica aan het kweken? / Ojej, hodujemy antybiotyki? 😊

Naar: Blum-Kulka en Olshtain (1984: 201)

Taalspecificiteit

Drie manieren: **direct**, conventioneel indirect en niet conventioneel
(belangrijk: geen (corpus)onderzoeken naar spontane gesprekken)

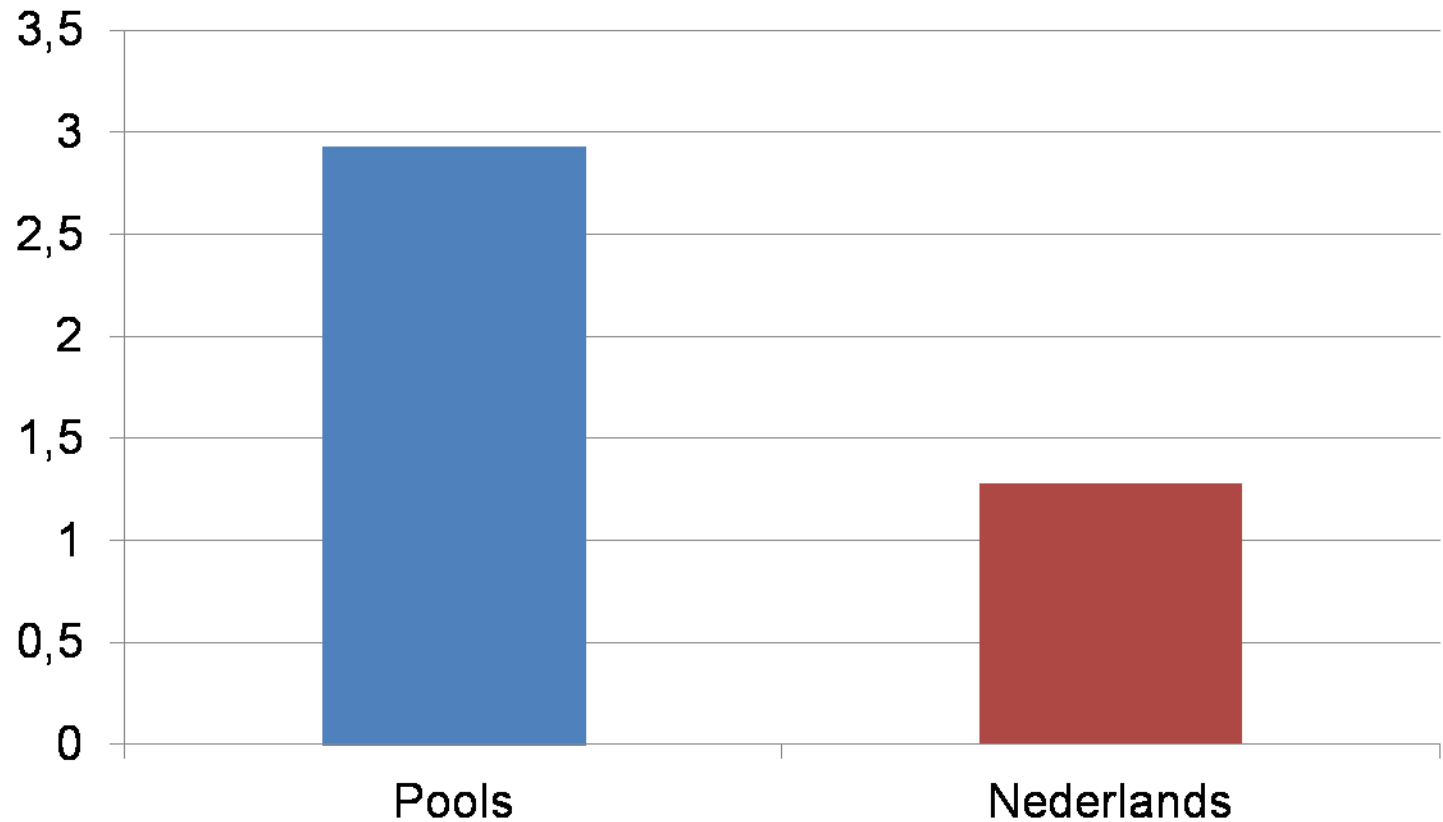
De graad van directheid →

- (1) } **Pools en Russisch, Chinees** (Lee-Wong 1994)
 - (2) } (Wierzbicka 1985, 1991)
 - (3) } **Palestijns Arabisch**
 - (4) } (Abuarrah, Lochtman en Lutjerhams 2013)
 - (5) } **Frans**
 - (6) } (Van Mulken 1996)
 - (7) } **Nederlands**
 - (8) } (Van Mulken 1996, Hendriks 2002)
 - (9) }
- Engels** (Ogiermann 2009, Abuarrah, Lochtman en Lutjerhams 2013)
- Duits** (Ogiermann 2009)

Resultaten (corpusonderzoek spontane gesprekken)

Aantal directieven per 1000 woorden

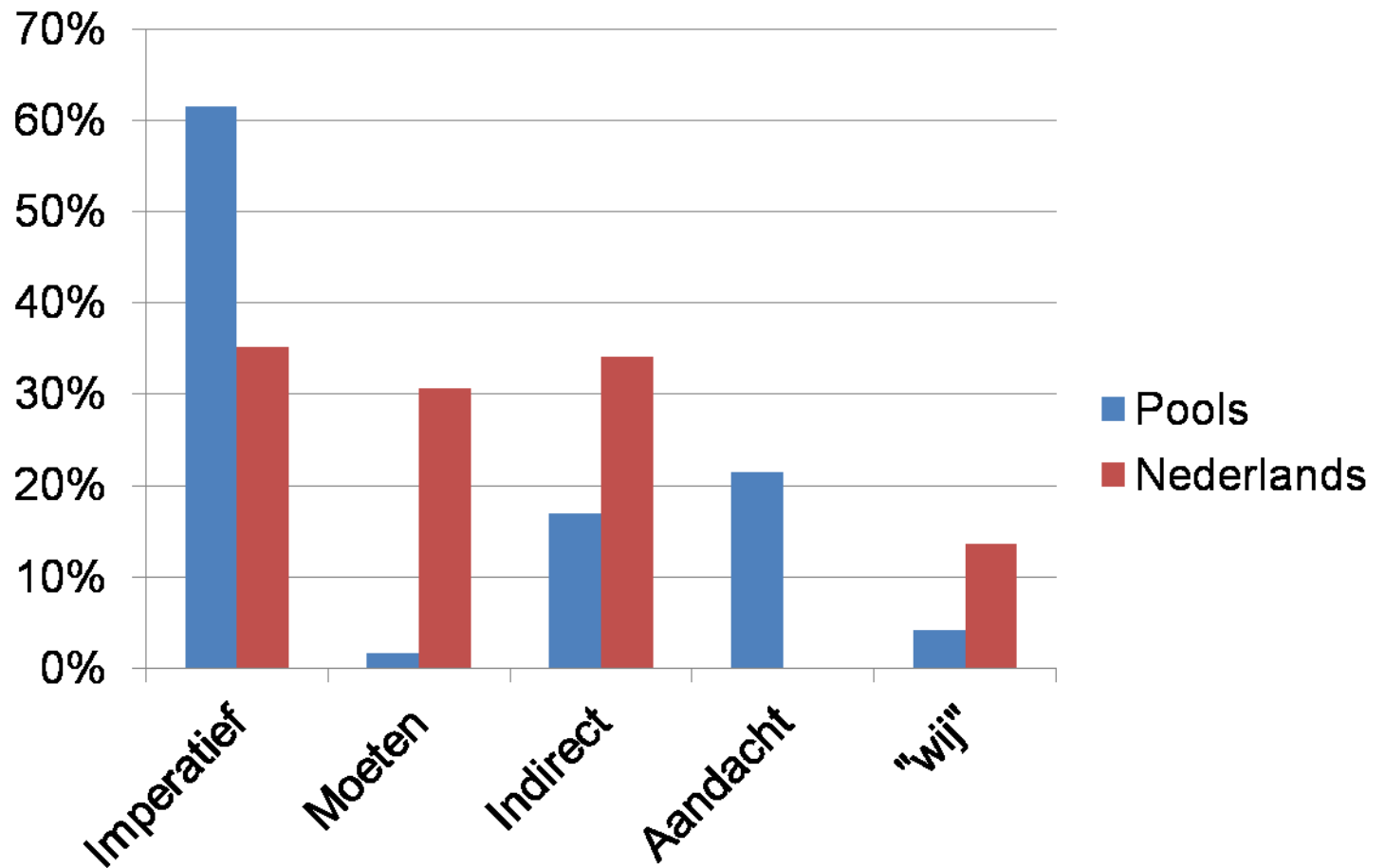
Per 70.000 woorden:

PL: 236

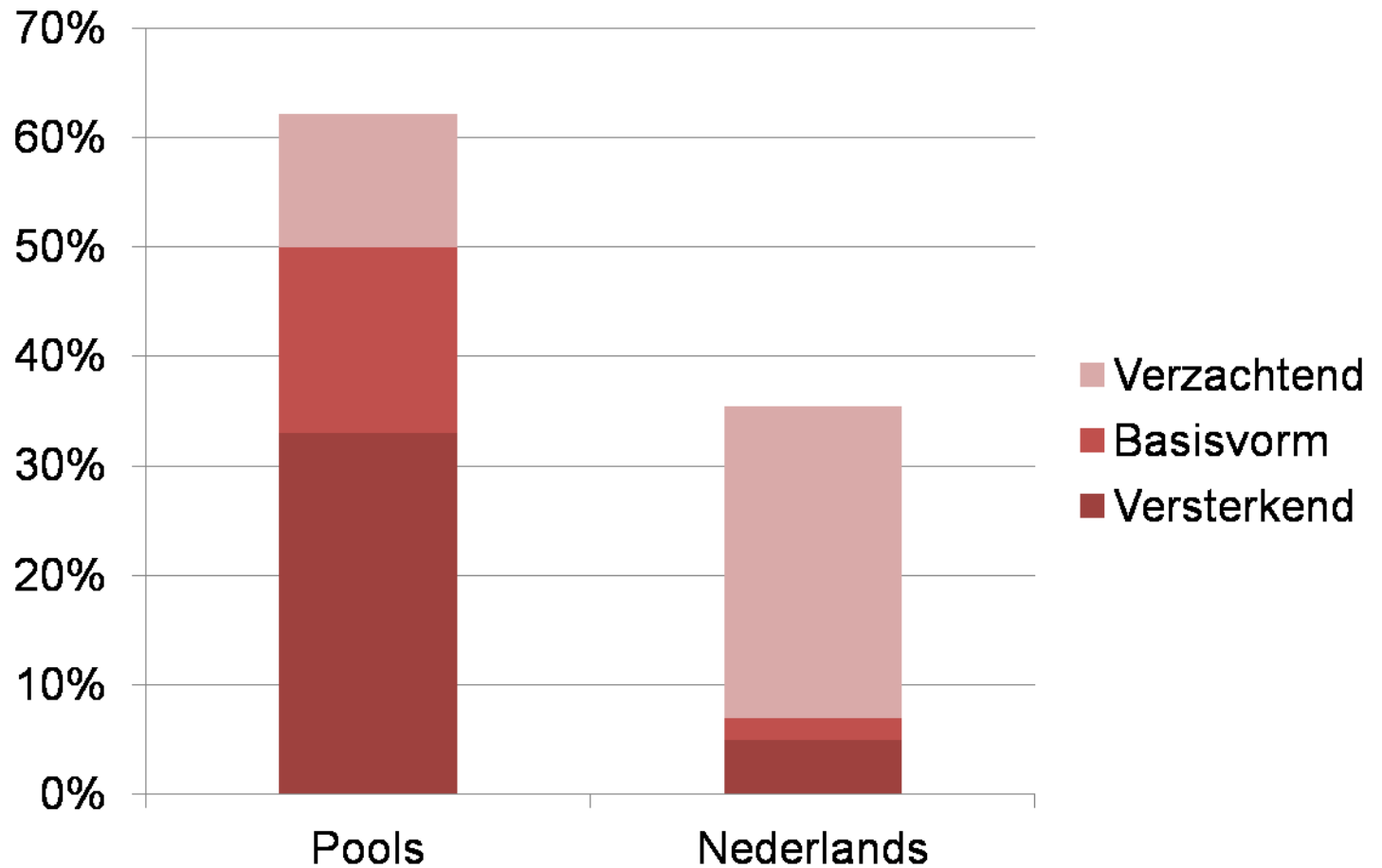
NL: 88

Resultaten: directe en indirecte manier

Resultaten: imperatiefvormen (woordniveau)

Percpetie van directief taalgebruik: vorm of inhoud?

Thenews.pl :: News from Poland

LISTEN LIVE

Home News Radio Most Popular Archive About Us Contact Us

Poles 'not knowingly rude', conclude UK academics

PR dla Zagranicy 16.02.2012 09:06

New research in the UK concludes that "ordinary ways of expressing needs in Polish could sound rude or ill-mannered when Polish speakers use them to construct sentences in English."

Why a Pole's politeness can be lost in translation

By STEVE DOUGHTY FOR THE DAILY MAIL
UPDATED: 00:03 GMT, 14 February 2012

54

[View comments](#)

If your Polish plumber curtly tells you to pass the spanner, don't worry, he isn't being rude.

And if the Polish assistant in the coffee shop seems unnecessarily brusque when she tells you where the milk is, she's not trying to be offensive either.

Perceptie van directief taalgebruik: vorm of inhoud?

I don't care if you're Dutch or not,
your so called directness is
just RUDE!!!

someecards
user card

Nederlands

Vismans (1994): 24 deelnemers

INT	Zou je de deur dicht willen doen?		3.03
	Zou je de deur dicht kunnen doen?		3.05
	Kun je de deur dichtdoen?		3.17
	Wil je de deur dichtdoen?		3.35
DECL	Je zou de deur dicht moeten doen.		4.09
	Je moet de deur dichtdoen.		4.75
IMP	De deur dichtdoen.		5.00
	Doe de deur dicht.		5.03
	Deur dicht.		5.86

Pools

Hoe (onbeleefd) vind je de onderstaande zinnen?

1. CONTEXT: Tijdens het inpakken klaag je dat de handdoeken te veel ruimte innemen. Een vriendin zegt: **Overdrijf niet.**
 2. CONTEXT: Een vriend verstaat je niet en zegt: **Praat toch duidelijker.**
 3. CONTEXT: Je hebt een voordelige prijs uitonderhandeld. Je vertelt dit aan een vriend en hij zegt: **Regel daar dan iets voor mij.**
 4. CONTEXT: Een vriendin heeft een exotisch biertje besteld en zegt: **Proef het, misschien is het later niet meer mogelijk.**
 5. CONTEXT: Jouw moeder wil helpen met koken en zegt: **Laat me ten minste de aardappelen schillen zodat ik ook iets te doen heb.**
 6. CONTEXT: Het waait en jouw vader zegt: **Sluit de deur want kijk: het waait.**
 7. CONTEXT: Tijdens het koken zegt jouw partner: **Je moet nog zout toevoegen en roeren.**
-

Hoe (onbeleefd) vind je de onderstaande zinnen?

1. CONTEXT: Tijdens het inpakken klaag je dat de handdoeken te veel ruimte innemen. Een vriendin zegt: **Overdrijf niet.**

Nederland	Polen
Gemiddelde: 3,278 Afwijking: -0,61	Gemiddelde: 3,442 Afwijking: -0,47
bevel: 10%	bevel: 5%
eis: 9%	eis: 2%
opdracht: 12%	opdracht: 6%
verzoek: 7%	verzoek: 2%
suggestie: 25%	suggestie: 69%
hint: 36%	hint: 17%

Hoe (onbeleefd) vind je de onderstaande zinnen?

2. CONTEXT: Een vriend verstaat je niet en zegt: **Praat toch duidelijker.**

Nederland	Polen
Gemiddelde: 2,858 Afwijking: -1,03	Gemiddelde: 2,643 Afwijking: -1,27
bevel: 20%	bevel: 14%
eis: 14%	eis: 25%
opdracht: 23%	opdracht: 24%
verzoek: 25%	verzoek: 22%
suggestie: 9%	suggestie: 8%
hint: 10%	hint: 8%

Hoe (onbeleefd) vind je de onderstaande zinnen?

3. CONTEXT: Je hebt een voordelige prijs uitonderhandeld. Je vertelt dit aan een vriend en hij zegt: **Regel daar dan iets voor mij.**

Nederland	Polen
Gemiddelde: 3,101 Afwijking: -0,79	Gemiddelde: 2,775 Afwijking: -1,14
bevel: 11%	bevel: 6%
eis: 14%	eis: 29%
opdracht: 21%	opdracht: 12%
verzoek: 32%	verzoek: 46%
suggestie: 11%	suggestie: 7%
hint: 12%	hint: 0%

Hoe (onbeleefd) vind je de onderstaande zinnen?

4. CONTEXT: Een vriendin heeft een exotisch biertje besteld en zegt:
Proef het, misschien is het later niet meer mogelijk.

Nederland	Polen
Gemiddelde: 4,272 Afwijking: +0,38	Gemiddelde: 4,891 Afwijking: +0,98
bevel: 2%	bevel: 0%
eis: 2%	eis: 2%
opdracht: 9%	opdracht: 4%
verzoek: 9%	verzoek: 14%
suggestie: 64%	suggestie: 66%
hint: 13%	hint: 15%

Hoe (onbeleefd) vind je de onderstaande zinnen?

5. CONTEXT: Jouw moeder wil helpen met koken en zegt: **Laat me ten minste de aardappelen schillen zodat ik ook iets te doen heb.**

Nederland	Polen
Gemiddelde: 4,805 Afwijking: +0,92	Gemiddelde: 4,891 Afwijking: +0,98
bevel: 1%	bevel: 0%
eis: 5%	eis: 3%
opdracht: 2%	opdracht: 10%
verzoek: 64%	verzoek: 66%
suggestie: 25%	suggestie: 19%
hint: 4%	hint: 2%

Hoe (onbeleefd) vind je de onderstaande zinnen?

6. CONTEXT: Het waait en jouw vader zegt: **Sluit de deur want kijk: het waait.**

Nederland	Polen
Gemiddelde: 4,213 Afwijking: +0,32	Gemiddelde: 3,899 Afwijking: -0,01
bevel: 13%	bevel: 21%
eis: 2%	eis: 3%
opdracht: 48%	opdracht: 44%
verzoek: 21%	verzoek: 21%
suggestie: 11%	suggestie: 5%
hint: 4%	hint: 6%

Hoe (onbeleefd) vind je de onderstaande zinnen?

7. CONTEXT: Tijdens het koken zegt jouw partner: **Je moet nog zout toevoegen en roeren.**

Nederland	Polen
Gemiddelde: 3,722 Afwijking: -0,17	Gemiddelde: 4,093 Afwijking: +0,18
bevel: 10%	bevel: 8%
eis: 20%	eis: 0%
opdracht: 53%	opdracht: 20%
verzoek: 4%	verzoek: 2%
suggestie: 14%	suggestie: 28%
hint: 17%	hint: 42%

Resultaten

(Gemiddelde resultaten)

$N_{Pol} = 129$; $N_{Ned} = 169$

	Nederlandse respondenten	Poolse respondenten
Gemiddelde alle zinnen	3,89	3,91
Oorspronkelijk Poolse zinnen	3,90	3,89
Oorspronkelijk Nederlandse zinnen	4,01	4,00
Directe strategieën	3,80	3,78
Indirecte strategieën	4,24	4,24

Discussiepunten

- Gelijke scores impliceren dat de vorm niet veel uitmaakt maar aan de geschreven reacties van de Nederlandse deelnemers kunnen we zien dat ze wel veel meer bezig zijn met de vorm dan de Poolse deelnemers (of er modale partikels in staan en of er vraagvormen worden gebruikt) → In hoeverre wordt dit beïnvloed door de specificiteit van het onderzoeksmateriaal? Krijgen we gelijke scores als de handelingen wat meer *gezichts dreiging* zouden inhouden of als de relatie tussen de sprekers niet zo nauw omschreven was?
- Betekent dat dat er helemaal geen verschil is? → Verwachtingen

Direct = Onbeleefd?

Polen en andere Slavische landen (?)	België	Nederland
dingen die je niet durft te zeggen of vragen	dingen die je niet durft te zeggen of vragen	je mag vrij ver gaan bijv. in dingen vragen, je geeft overal je mening over (=betrokkenheid)
taalgebruik op zich wel direct: imperatief	taalgebruik laat ruimte voor eventuele weigerig: de controle blijft bij de persoon aan wie we iets vragen	taalgebruik laat ruimte voor eventuele weigerig: de controle blijft bij de persoon aan wie we iets vragen

Bedankt voor de aandacht! 😊
Zijn er nog vragen?

Bibliografie

- Abuarrah Sufyan, Katja Lochtman en Madeline Lutjerhams. 2013. "Cross Cultural Pragmatics Requests' Use of Strategy and Level of Directness in Palestinian Arabic and British English" *An-Najah University Journal of Research (Humanities)* 27(5), 1109-1144.
- Blum-Kulka, Shoshana, Elite Olshtain. 1984. "Request and Apologies: A Cross-cultural Study of Speech Realization Patterns (CCSARP)". *Applied Linguistics* 5(3), 196-213.
- Brown, Penelope, Stephen Levinson. 2011[1978]. *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Czechowska, Anna. 2005. "O sposobach wyrażania prośby w języku polskim (na przykładzie wypowiedzi cudzoziemców)". *Poradnik Językowy* 4, 29-42.
- Lee-Wong, Song Mei. 1994. "Imperatives in Requests: Direct or Impolite. Observations from Chinese". *Pragmatics* 4(4), 491-515.
- Marcjanik, Małgorzata. 1997. *Polska grzeczność językowa*. Kielce: Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Jana Kochanowskiego.
- Mulken, Margot van. 1996. "Politeness Markers in French and Dutch Requests". *Language Sciences* 18(3-4), 698-702.
- Ogiermann, Eva. 2009. "Politeness and Indirectness across Cultures : A comparison of English, German, Polish and Russian Requests". *Journal of Politeness Research* 5(2), 189-216.
- Pęzik, Piotr. 2015. "Spokes: A Search and Exploration Service for Conversational Corpus Data." *Selected Papers from the CLARIN 2014 Conference, October 24-25, 2014, Soesterberg, The Netherlands*, Linköping University Electronic Press, 99-109.
- Rosińska-Mamej, Agnieszka. 2007. "Funkcje form adresatywnych towarzyszących aktom prośb we współczesnym języku polskim". *Respectus Philologicus* 11(16), 42-55.
- Searle, John. 1976. "Speech Acts". *Language in Society* 5: 1-23.
- Sorjonen, Marja-Leena, Liisa Raevaara, Elizabeth Couper-Kuhlen. 2017. *Imperative Turns at Talk: The Design of Directives in Action*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Vismans, Roel. 1994. "Modal Particles in Dutch Directives. A Study in Functional Grammar". PhD thesis, Vrije Universiteit, Amsterdam.
- Wiercińska, Katarzyna. 2016. "Diminutief als beleefdheidsstrategie: Een vergelijking tussen Nederland en Vlaanderen". *Roczniki Humanistyczne* 64(5), 125-137.
- Wiercińska, Katarzyna. 2017. "Wie zijn er nu direct? Over verzoeken in het Pools en in het Nederlands". Conferentiebijdrage, Regionaal Colloquium Neerlandicum, Wrocław.
- Wierzbicka, Anna. 1985. "Different Cultures, Different Languages, Different Speech Acts: Polish vs. English". *Journal of Pragmatics* 9(1), 145-178.
- Wierzbicka, Anna. 1992. *Semantics, Culture and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-specific Configurations*. Oxford: Oxford University Press.
- Wijst, Per van der. 1995. "The Perception of Politeness in Dutch and French Indirect Requests". *Text* 15(4), 477-501.